

Séták a Várban

Közli: CZEBE JENŐ dr., I. ker. előjáró.

A Várbeli előjáróság épülete

A várbeli előjáróság épülete egykor Buda városháza volt. Közvetlenül a törökök kiűzetése után épült újra Ceresola Venerio császári építész tervei szerint 1692-ben. Az épület 1723-ban leégett, de Kair Mátyás építőmester tervei szerint újraépült. Neppauer Máté építész 1774-ben emeletet épített rá.

Külső architektúrája ennek a kornak az izlését viseli. Akkor épült barokk-stílusú lépcsőháza is. A két építési évet a legutolsó restaurációig (1853) a sarokerkélyeken volt feliratok hirdettek. A keleti sarokerkély felirata így szólt:

DOMVS VTILITATI PVBLICAE RESTAVRATA

(„Ez a ház közhasználat céljaira újjáalakított.”) Alatta kétféjű sas díszlett: *Sub umbra alarum tuarum* („Védőszárnyaid árnyékában”) szövegű felirattal, amelyet a népharag 1860-ban eltávolított. A felirat nagybetűi az 1724-es évet adják ki.

A nyugati sarokerkély felirata 1774-ből való.

„JURATA CIVIUM FIDECLAREBIT.”

XI. Kelemen pápa kegyelméből 1715-ben *alamiznás Szent János* alexandriai pátriárka ereklyéinek egyrészét a pozsonyi Szt. Márton templomból Budára szállították. Elhelyezésükre a városházán külön kápolna épült, az úgynevezett *alamiznás Szent János kápolnája*, melynek helyét, az épület tárnok-utcai szárnyában a tetőn, egykorú kis harangtorony jelzi ma is. Az ereklyéket fényes ünnepek között vitték 1715. július 7-én a Császárfürdőnél horgonyzó pozsonyi hajóról a Nagyboldogasszony templomába, onnan pedig, a szentmise után, a városházi kápolnába.

A kápolnát 1786-ban II. József rendeletére bezárták és profanizálták, majd a városi tanács kérelmére 1824-ben a városi foglyok részére szolgáltatandó istentisztelet számára átengedték és e célból 1826-ban újra felszentelték. 1850-ben a

Megnyílt a **Budagyöngye-garázs**

a volt Budagyöngye vendéglő helyén:
I. Budakeszi-ut 11., a Belvedere-rel szemben. Tu. ájdonos: Major Dániel.

városi levéltárat helyezték el benne. Buda és Pest egyesítése, vagyis 1873. óta az épület az I. kerületi előjáróság székhelye.

Buda látképe a XVII.-ik században, a török uralom alatt

A háttérben Pest városa látszik, balról a romokkal teleszórta Margitsziget, majd a felső-előváros, a mai Lukács- és Császárfürdő előtt. A Várhegy lábánál, a mai Attila utca vonalában hársor állott: a hátsó előváros, míg az előtérben *török temető látható, körülbelül a mai Karátsonyi-utca tájékán.*

A királyi palota kertje fölött a karcsú *István-torony* látható, amelyet V. István király, vagy István, I. Lajos király öccse épített. Ettől balra a lapostetejű, híres *csonka-torony*, melyet *Zsigmond* király-császár kezdett meg, de a király bekövetkezett halála miatt nem fejezték be. A torony aljában tömlöcök voltak. Itt volt fogva — *Bonfini*, Mátyás király történetírója szerint — *Viktorin*, Podjebrád György cseh király fia és néhány száz foglyul esett cseh rabló. Az *István-torony* mellett Mátyás király palotájának felső része, a *Csonkatoronytól* balra pedig a *Zsigmond király által épített fris-palota* egy része látszik. A *fris-palota* mellett köhid volt, amely a királyi palotát a Vár másik, lakott részével összekötötte. Kisebb torzításoktól eltekintve, a helyzetkép meglehetősen hí. Feltűnő a mecsetek és templomok nagy száma, de ezeket a kütfők ellenkező adatai és megjelölései miatt meghatározni nem lehet.

A Mátyás-templom régibb, mint a bécsi Szent István székesegyház

A *Nagyboldogasszony*, vagyis *Mátyás templom* eredetéről bizonyosat nem lehet megállapítani. A budai német polgárokkal 1392 körül kötött peregyezségből az tűnik ki, hogy *a templom eredetileg a németeké volt*, ők adták annak felszerelését. A templommal foglalkozó legrégibb okmány 1255. július 25-én kelt és ebben rólg, mint „*épitendőről*” esik szó. Felépülhetett mintegy 10 év alatt, mert *IV. Béla* 1269-ban kelt okmányában már az újonnan épült templomoknak jutott bizonyos előjogokat.

Bár a bolthajtásokon és a templom egyéb részein a XIII. század építésmódora látszik, alighihető, hogy mai alakját kezdettől fogva kapta.

Valószínű, hogy *Lajos*, vagy *Zsigmond király hozzáépítésekkel bővítették*, *Mátyás király pedig, akinek cimere az 1476-os évszámmal az egyik déli toronyablakban látható, a templomot új torony és kórus építésével befejezte.*

Építésében a templom megelőzte a bécsi *Szent István dómot*, amelynek kápolnáit 1340-ben szentelték fel, míg a Nagyboldogasszony templom ismert legrégibb plébániása már 1257-től 1270-ig tevékenykedett. Itt volt *III. Endre* ravatala felállítva. *Mátyás király itt tartotta esküvőjét Beatrix-szal*, királyaink itt hallgattak vasárnaponként szentmisét, itt hirdették ki az ellenségnek szóló hadüzeneteket és itt ülték meg a diadalmi ünnepeket. *A templom körül több kápolna állott, déli és északi oldalán pedig hajdan temető volt.*

1541-ben, Budának a török által való megszállása után, a templomot mecsetnek használták és csak Buda visszafoglalása után adták vissza, mint egyetlen épségben maradt templomot, korábbi rendeltetésének.

Két hónappal a Vár visszavétele után, 1686. november havában jezsuiták telepedtek le a Várban. 1687-ben átadták nekik a templomot, mely eddig a ferencrendieké volt. *Széchenyi György* esztergomi érsek 1687-ben kelt három alapító levelében jezsuita kollégiumnak, *akadémiának*, *papnövédeknek* és világi nemes ifjak részére *konviktusnak* felállításáról intézkedik. 1688-ban épült a templom északi részén a kétemeletű kollégium, felső részében a páterek számára való lakással, alsó részében az iskolák, könyvház és egyéb helyiségek. 1712-ben épült az alsó folyosón a muzeum, az ebédlő és a varfal felé a kisebb kollégium a hálósobákkal. 1723-ban a nagy budai tűzvész alkalmával a templom teteje leégett. A nagy toronyban négy harang megolvadt, a homlokfal a Fehérvári-kapunál lévő löportár felrobbanása folytán leomlott, áttörte a boltozatot, összetörte a kórust és az orgonát.

Hasonló sors érte a papnövédét és a konviktus is, amelyet újra kellett építeni, de most már a templom déli oldalára. A templomot helyreállították, tornyát 1725-ben kupolával fedték. A templom rozszant tetőzetét és tornyát 1845-ben fedték át újra.

A templom előtti Szentháromság oszlop 1715-ben épült a régi, egyszerűbb helyén, amelynek alapkövét 1700-ban fektették le s amely innen Óbudára került.

„Grove” a legrégibb magyar temp- és kalapgyár. — Alapítási év 1865
Kérjen GROVE kalapot

BRANDSTETTER
FERENC és TSA — LAKBERE